

Evan John Roberts, Y Diwygiwr, 1878–1951

Diwygiwr

Un o'r diwygiadau cyffredinol mwyaf yn hanes Cymru oedd Diwygiad 1904–05. Ymledodd o Gymru ledled y byd gan gychwyn diwygiadau mewn gwledydd eraill. Er y bu llawer o Gristnogion yn flaengar yn y gwaith, wyneb cyhoeddus y diwygiad oedd Evan Roberts.

Ganed ef ar 8 Mehefin 1878 yn Island House, Bwlchmynydd, Casllwchwr, Morgannwg, yn fab i Henry a Hannah Roberts. Bu'n gweithio fel glöwr yng Nghasllwchwr ac Aberpennar pan oedd yn ieuanc a phrentisiwyd ef yn of ym 1902. Bu tanchwa un diwrnod, pan nad oedd yn gweithio yn y pwll, ac fe gafwyd hyd i'w Feibl – a gadwai yno – ac effeithiau'r tân arno. Mae'r Beibl i'w weld hyd heddiw yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru, Aberystwyth. Yr oedd yn ddyn ieuanc dawnus a gweithiodd yn ddygn i addysgu ei hun. Byddai'n cael profiadau ysbrydol cyfriniol ar adegau a thystiodd ei fod wedi gweddïo am dair blynedd ar ddeg am ddiwygiad yng Nghymru. Roedd yn aelod ffyddlon yn Moriah eglwys y Methodistiaid Calfinaidd, Casllwchwr, ac yn athro ysgol Sul.

Ei hoff lyfrau oedd y Beibl, *Hyfforddwr*, Thomas Charles, *Taith y Pererin*, John Bunyan a'r llyfr emynau. Dechreuodd bregethu ym 1903 a derbyniwyd ef yn ymgeisydd am y weinidogaeth gan y Methodistiaid Calfinaidd. Yn Medi 1904 aeth i ysgol John Phillips, Castellnewydd Emlyn, i gael ei hyfforddi ar gyfer y weinidogaeth. Ar y pryd yr oedd symudiad ysbrydol grymus ymhlith ieuenctid yr ardal honno a gychwynnodd yng Ngheinewydd o dan arweiniad Seth Joshua a chofodd hwnnw ddylanwad trwm ar Evan Roberts. Un diwrnod wrth i Seth Joshua ollwng y gynulleidfa trwy weddi ar derfyn oedfa ym Mlaenannerch daeth Evan Roberts o dan ddylanwad yr Ysbryd Glân. Syrthiodd ar ei liniau a gwaeddi ar Dduw, “Plyg fi; plyg fi; plyg ni!” Yr oedd hwn yn brofiad allweddol yn ei bererindod ysbrydol: llanwyd ef â'r

Ysbryd Glân a datblygodd sêl i efengylu dros Grist.

Dychwelodd i Gasllwchwr i genhadu lle cafwyd cyfarfodydd gwllithog a chyffrous, ac o'r fan honno ymledodd diwygiad ysbrydol cyffredinol trwy Gymru ac yn wir y tu hwnt i'w ffiniau i wledydd ar hyd a lled y byd, megis Ffrainc, yr Almaen, India ac Ariannin. Evan Roberts oedd ffigwr amlycaf y diwygiad a barhaodd o Dachwedd 1904 hyd Ionawr 1906. Aeth ar saith ymgyrch: y tair cyntaf i Forgannwg, yna Lerpwl, sir Fôn, y Bala a sir Gaernarfon. Cafodd sylw mawr yn y papurau newydd a byddai newyddiadurwyr yn ei ddilyn i bobman gan gofnodi ei eiriau a'i ymddygiad.

Amrywiau'r ymateb i Evan Roberts yn ystod y diwygiad. Mewn rhai manau cafodd groeso gwresog, tra mewn manau eraill daeth o dan lach arweinwyr Cristnogol. Gwnaeth lawer o les i'r eglwysi er iddo gael ambell i gam gwag ynghanol gwres teimladol y diwygiad.

Heb os bu effaith y diwygiad yn fawr. Yng Nghymru cafodd miloedd dröedigaethau wrth iddynt ddod i gredu yn Iesu Grist fel Gwarddwr; tyfodd aelodaeth eglwysig, rhoddwyd lle pwysicach i ferched yng ngweithgareddau'r eglwysi, a chodwyd to newydd o arweinyddion a chenhadon. Y mae peth o ddylanwad y diwygiad yn parhau hyd heddiw o fewn i eglwysi, mewn unigolion a theuluoedd. Yn ogystal â hyn esgorodd ar gyrff Cristnogol newydd fel yr Eglwys Apostolaidd a mudiad y "four-square" Elim a ymledodd trwy'r byd. Pan ddaeth y diwygiad i ben pylodd y tân fu'n llosgi mor danbaid yn Evan Roberts ac ni fu iddo'r un dylanwad byth wedyn. Llosgodd yn eirias am gyfnod byr ac yna cafodd nodedd yng nghartref Mrs Jessie Penn-Lewis yn Nghaerlŷr. Diflannodd o lygaid y cyhoedd, er iddo ymddangos yn ysbeidiol mewn cyfarfodydd yng Nghymru rhwng 1925 a 1930. Yn ddiweddarach cafodd lety gyda chyfeillion ym Mhorth-cawl a Rhiwbeina, Caerdydd. Bu farw yng Nghaerdydd ar 29 Ionawr 1951 a chladdwyd ei weddillion ym mynwent Moriah, Casllwchwr, lle y dadorchuddiwyd cofeb iddo ym 1953.